

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ kiittää mahdollisuudesta kommentoida korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visioluonnosta toimenpiteineen. Osiossa vision tavoite kirjattu selkeäksi kokonaisuudeksi. Sivistyksen merkitystä tässä maailman ajassa on oleellista korostaa, mutta näemme, että tämän tavoitteen tulee näkyä kautta linjan visiopaperissa, mahdollisesti myös toimenpiteissä. Tieteen vapauden lisäksi on erittäin hyvä, että osuudessa on mainittu myös taiteen ja opetuksen vapaus.

Korkeakouluyhteisöt on nostettu yhteiskunnan tärkeimmäksi uudistumisen voimavaraksi, mutta kuitenkin visiossa ei ole kohdistettu toimenpiteitä niitä vahvistamaan. Esimerkiksi tulevaisuudessa tulee vahvistaa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen merkitystä vetovoimaisina ja hyvinvoivina työpaikkoina, jotta ne pystyvät houkuttelemaan parhaat osaajat luomaan uutta opetuksen ja tutkimuksen keinoin. Pidämme tärkeänä, että henkilöstön merkitys ja hyvinvoinnin vahvistaminen nostetaan omaksi kohdakseen.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

OAJ on lähtenyt siitä, että korkeakoulutuksen ja tutkimuksen tulee jatkossakin perustua vahvaan akateemiseen vapauteen. Toimenpidekirjaus siitä, että OKM selvittää lainsäädännön

uudistamistarpeet akateemisen vapauden sekä tutkimus- ja opetustyön riippumattomuuden vahvistamiseksi on oikeasuuntainen. Näemme, että ensi sijassa kaikessa lainsäädäntötyössä tulee varmistaa, ettei akateemista vapautta rajoiteta epämääräisillä muotoiluilla. Tämän lisäksi on tärkeää huolehtia siitä, että suomalaisen oikeusvaltion takeet ovat perustuslaissa riittävät, jotta tavallista lakia muuttamalla ei päästä käsiksi akateemisen vapauden ytimeen.

Toimenpiteissä tulisi ottaa huomioon akateemiseen vapauteen vaikuttavina asioina myös vahvan julkisen rahoituksen ylläpitäminen sekä sen huomioiminen, että erilaisista lähteistä saatu täydentävä rahoitus voi vahvistaa akateemista vapautta ja korkeakoulujen autonomiaa silloin, kun sitä ei ole korvamerkitty kapeasti. Opetus- ja tutkimushenkilöstön osalta akateemiseen vapauden toteutumiseen vaikuttaa työsuhteen pysyvyys merkittävästi. Siksi toimenpiteissä tulee huomioida pyrkimys vahventaa työsuhteiden vakinaisuutta.

Toimenpide-ehdotus siitä, että korkeakoulut ja tiedeyhteisöt edistävät toimintamalleja, joilla ehkäistään ja puututaan häirintään, painostukseen ja epäasialliseen vaikuttamiseen, on riittämätön. Ei voi olla pelkästään korkeakoulujen ja tiedeyhteisöjen asia etsiä toimintamalleja, kun epäasiallista häirintää ja painostusta kohdistuu henkilöstöön entistä enemmän muualta yhteiskunnasta. Korkeakouluilla on keinonsa työnantajaroolissa puuttua sisäiseen häirintään. Toimenpiteen toteuttamisen ensisijainen vastuu tulisi olla lainsäätäjällä ja esimerkiksi oikeusministeriöllä. Korkeakoulut voivat olla tukemassa eri keinoin tavoitteen toteutumista. Pidämme tärkeänä, että opetus- ja tutkimushenkilöstöä suojellaan painotukselta ja hyökkäyksiltä riittävän täsmällisin rikoslain keinoin ja lakia on täsmennettävä tältä osin.

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tekstissä lukee, että yhteiskunta antaa jokaiselle suomalaiselle lupauksen maksuttomasta korkeakoulututkinnosta. Tällaisenaan kirjaus mahdollistaa monenlaiset tavat, joilla maksutonta koulutusta on mahdollista kaventaa. OAJ katsoo, että koulutuksen tulisi olla maksutonta varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen. Maksuttomalla koulutuksella varmistetaan, että kansakunnan kaikki potentiaali päästään hyödyntämään. Tutkintokoulutuksen maksuttomuus on ennen kaikkea periaatteellinen kysymys ja siitä on pidettävä kiinni jatkossakin.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

OAJ pitää listausta toimenpiteistä, joilla korkeakoulutettujen määrä nuorten aikuisten ikäluokasta saadaan nostettua 60 prosenttiin pääosin kattavana. Nostamme kuitenkin keskeisenä puutteena esiin huomion sekä taloudellisten että henkilöstöresurssien riittävydestä. Toimenpiteiden listaamisen oheen tarvitaan tietoa ja laskelmia siitä, miltä osin tavoite saavutetaan ikäluokkien pienenemisen seurauksena, miltä osin läpäisyn parantamisella ja miltä osin uusien aloituspaikkojen myötä. Esimerkiksi opintosetelejä koskevan hallituksen esityksen perustelumuiotissa todetaan, että aloituspaikkojen merkittävä lisääminen ei ole mahdollista ilman mittavia panostuksia.

OAJ ehdottaa, että Karvi tekisi arvioinnin koulutuksen saavutettavuuden ja saatavuuden näkökulmasta ja tietoa hyödynnetään päätettäessä uusista aloituspaikoista.

OAJ näkee, että uusia aloituspaikkoja tai esimerkiksi opintoaikojen lyhentämistä ei voi tehdä ilman tarvittavia henkilöstöresursseja ja lisäyksiä tehtäessä täytyy myös arvioida henkilöstövaikutukset. Nyt jo korkeakoulujen opettajien työkuorma monelta osin kohtuuton ja esimerkiksi vaatimukset nopeammasta valmistumisesta osuvat ennen kaikkea opetushenkilöstöön. On mahdotonta vaatia vastaavaa tai parempaa laatua koulutukselta, mikäli resursseja toteuttaa laadukasta koulutusta ei osoiteta. Esimerkiksi tulevat opintoseteliopiskelijat tulevat tutkinto-opiskelijoiden päälle. Miten tämä näkyy opetushenkilöstön työajassa, tehtävien priorisoinnissa, hallinnollisen työn määrässä, jne.?

Toimenpiteissä on mainittu opetustyön arvostaminen ja pedagogisten valmiuksien sekä johtamisen vahvistaminen. OAJ huomauttaa, että tarvitaan konkreettisia keinoja kuten opetustyöhön käytetyn työajan suhde muihin tehtäviin tai opetuksen kehittämisestä palkitseminen uralla etenemisessä. Visio ulottuu vuoteen 2040, joten kunnianhimon taso voisi olla korkeampi sen suhteen, miten yliopistoissa pitkällä tähtäimellä edellytetään opetus- ja tutkimushenkilöstöltä pedagogisia valmiuksia ja pätevyyttä. Ammatillisessa korkeakoulutuksessa pedagogiikka ohjaa opetusta ja oppimista työelämäyhteistyössä, jolloin pedagogiikan kehitys on olennainen osa korkeakoulun kehitystä. Kyselyjemme mukaan myös tutkimushenkilöstö osallistuu opetustehtäviin ja näin ollen opetustyöhön liittyvä tuki ja pedagoginen osaaminen on huomioitava kokonaisvaltaisesti eri tehtävissä.

Opiskelijoiden hyvinvointiin liittyvät kysymykset ovat nykyisin kasvavissa määrin opetushenkilöstön työpöydällä. Esitämme oppimisen tuen ja ohjauksen vahvistamista moninaistuvien opiskelijoiden tarpeisiin vastaamiseksi. Korkeakoulujen oppimisen tukea ja osaamista on kasvatettava opettajankoulutuksien kehittämishankkeella. Selkeytetään oppimisen tuen työnjakoa, rooleja sekä tuen tarjoamisen käytänteitä opetustyötä tekevien, hallinto henkilöstön sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden toimijoiden kesken. Säädetään opiskelijan oikeudesta oppimisen tukeen. Oppimisen tukitoimet edellyttävät myös erityisopetuksen ja opinto-ohjauksen henkilöstön määrän lisäämistä.

Esitämme, että jatkuvan oppimisen rahoituksen ja ohjauksen uudistamisen yhteydessä luodaan uusi malli työn ja opiskelun yhteensovittamiseksi sekä palautetaan opetushallituksen opetustoimen henkilöstön täydennyskoulutusrahat.

Suhtaudumme skeptisesti lyhyttutkintojen käyttöönottoon ja varoisimme uusien elementtien tuomista ainakaan reittinä korkeakouluun. Näitä voidaan selvittää ja kehittää osana jatkuvaa oppimista tai osaamisen täydentämistä mutta täytyy olla varovainen, ettei anneta ihmisille tyhjiä lupauksia työllistymisestä ilman katetta.

Suhtaudumme varovasti myös tutkintojen laaja-alaisuuden voimakkaaseen kasvattamiseen. Täytyy olla hyvin perusteltu, miksi halutaan laajentaa ja jotain näyttää siitä, että tarvetta aidosti on. Täytyy myös tunnistaa, että yliopistot ja ammattikorkeakoulut tuottavat erilaista osaamista ja esimerkiksi ammattikorkeakoulujen tutkinnoilla on jo vahva työelämärelevanssi tällä hetkellä. OAJ ei kannata YAMK-tutkintojen työelämävaatimuksen poistamista.

Kysymyksen herättää, mitä tarkoitetaan tutkintojärjestelmän joustavoittamisella. On varmasti järkevää, että pääainetta tai koulutusala voi tarvittaessa vaihtaa, mutta nähdäksemme tämä ei toteudu laaja-alaisuudella vaan esimerkiksi aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisella ja tunnustamisella, joustavilla sivuainemahdollisuuksilla ja sillä, että opiskelijoilla on aikaa ja tilaa löytää omat polut ja kiinnostuksen kohteet.

Tutkintojen laadun vahvistaminen ja TKI-toiminnan on oltava kehittämisen painopisteenä. Edellytämme jatkotutkinto-oikeuden laajentamisessa laajaa vaikutusarviointia ja realistista keskustelua tutkintojen mahdollisesta rahoituksesta. Selvitetään kaikista eri jatkotutkintomalleista, miten ne vastaavat korkeakoulukentän ja elinkeinoelämän tarpeeseen.

Emme näe tarpeelliseksi säätää tohtoritutkintojen tavoitteellisesta suoritusajasta ja yhdyimme tässä Tieteentekijöiden liiton kantaan. Tohtorikoulutuksen käytänteitä voidaan tehostaa ilman että tutkinnon suoritusajaa rajataan. Rajaaminen kaventaisi tieteen vapautta.

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Pidämme erittäin hyvänä, että korkeakoulutettujen määrän nostaminen on huomioitu osana tutkimustoiminnan vahvistamista. Opetuksen ja tutkimuksen on kuljettava rinnakkain, myös panostusten osalta. Korkeakoulutettujen määrän kasvattaminen vaatii resursseja, kuten myös T&K-

intensiteetin vahvistaminen. Nämä eivät sulje toisiaan pois, vaan ovat edellytys tutkimuksen ja koulutuksen vaikuttavuudelle. Tämä yhteys korkeakoulutettujen määrän ja tutkimusintensiteetin kasvattamisessa yhtä aikaa on tunnistettu Suomen verrokkimaissa (Ruotsi, Norja, Tanska, Hollanti) ja on erittäin tärkeää, että myös meillä vihdoinkin korjataan suuntaa tätä kohden. Tämän tulee näkyä myös toimenpiteissä.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteissä tulee huolehtia myös opetuksen ja tutkimuksen yhteyden toteutumisesta. On tärkeää löytää keinoja kohdentaa T&K-rahoitusta myös osaamisen kehittämiseen erityisesti tutkintokoulutuksen vahvistamiseen sekä työikäisen väestön osaamisen kehittämiseen.

Toimenpiteissä ei riitä, että vahvistetaan pelkästään tutkijankoulutuksen vetovoimaa. Ensisijaisesti tulee vahvistaa tutkijanurien/akateemisten urien vetovoimaa sekä korkeakouluissa, tutkimuslaitoksissa että elinkeinoelämässä.

Yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla on erilaiset, toisiaan täydentävät lakisääteiset tehtävänsä tutkimus- ja kehittämistoiminnassa. Näitä on tuotava selkeämmin näkyväksi erityisesti tässä toimenpideosiossa. Vahvistetaan TKI-järjestelmän eri toimijoiden kykyä kasvattaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa pitkäjänteisesti ja ennustettavasti. Innovaatioiden syntyminen edellyttää perustutkimusta ja kokeiluja, mutta kehitys- ja innovaatiotoiminta ruokkivat myös tarvetta perustutkimukselle.

Kansainvälistymiseen liittyvät toimenpiteet ovat oikeansuuntaisia. Täydentäisimme niitä kielikoulutuksen saatavuudella ja tarjonnalla niin, että kotimaisten kielten opiskelu on mahdollista elämän ja uran eri vaiheissa. Kansainvälisillä opiskelijoilla ja tutkijoilla tulee olla mahdollisuus osallistua kotimaisten kielten koulutukseen osana opintojaan tai työajallaan ilman, että se lisää yksilön kuormitusta. Tässä toiminnalliset kaksikieliset tutkinnot ovat yksi tapa, joka on nostettu omaksi toimenpiteeksi, mutta myös muista tavoista on huolehdittava. Lisäksi on selvää, että korkeakoulujen voimavaroista tarjota kielikoulutusta tulee huolehtia.

Toivomme, että toimenpide ehdotus, jossa valtioneuvoston tasolla yhdenmukaistetaan vastuullista kansainvälisyyttä koskevat politiikat ja käytännöt pitävät sisällään myös oleskelulupakäytänteet (EU/ETA-maiden ulkopuolelta tuleville), jotta ne ovat tasapuolisia ja yhdenvertaisia läpi koko korkeakoulutuskentän. Esimerkiksi jatkossa tulee mahdollistaa ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille pysyvä oleskelulupa vastaavasti kuin se muille korkeakoulututkinnoille jo on mahdollista. Samoin tulee huolehtia, että jatkossa väitöskirjatutkijan oleskelulupa on voimassa koko tutkinnon suorittamisen ajan (5 v).

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

OAJ näkee ongelmallisena sen, miten vision valmistelun yhteydessä ei ole pystytty käymään avointa vuoropuhelua korkeakoulurakenteesta ja yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen roolista. Nyt käynnissä olevaa kehitystä on tehty vahvasti yliopistojen intresseistä käsin yli ammattikorkeakoulujen autonomian. Tämä vaarantaa koko ammattikorkeakouluinstituution olemassaolon ja pahimmillaan rapauttaa sekä yliopisto- että AMK-koulutuksen vahvuudet laajasti.

Näkemyksemme on, että yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla on omat tärkeät roolinsa ja tehtävänsä, ja näitä pitäisi vahvistaa ja kirkastaa niin lainsäädännön kuin ohjauksenkin näkökulmasta. Eli profilointia ja erikoistumista tulisi tapahtua nimenomaan näistä rakenteista käsin. Nyt ns. konsernimalli on saanut suhteettomasti huomiota ja näkyy myös tässä asiakirjassa jyräävänä mallina, kun mahdollisuuksia muuhunkin strategiseen yhteistyöhön on ja myös siitä on esimerkkejä kentältä. Peräänkuulutamme ministeriön fasilitoimaa keskustelua, jossa yliopistot ja AMK:t ovat tasavertaisia, ja johon osallistetaan myös sidosryhmiä tarpeen mukaan. Tärkeintä on se, minkälaisia tietoja ja taitoja nämä sektorit pystyvät tuottamaan ja miten tästä syntyvä lisäarvo saadaan valjastettua koko yhteiskunnan käyttöön. Tämän tulisi nähdäksemme näkyä selkeämmin sekä tekstissä että toimenpiteissä.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Esitämme uudeksi toimenpiteeksi ammattikorkeakoulujen autonomian vahvistamista lainsäädännössä. Vaikka ammattikorkeakoulujen itsehallinnosta säädetään lain tasolla, se ei tutkimuksen perusteella nykyisen sääntelyn tukemana riittävästi toteudu. Siksi lainsäädäntöä tulee tarkistaa ammattikorkeakoulujen autonomian vahvistamiseksi ja omistajaohjauksen täsmentämiseksi. Ensinnäkin ammattikorkeakoululakiin tulee lisätä itsehallintoasemaa turvaava ja selkiyttävä yleissäännös. Lisäksi lakiin tulee tehdä täsmennyksiä ammattikorkeakouluuyhtiön hallituksen kokoonpanoon ja tehtäviin omistajaohjauksen tarkemmaksi sääntelemiseksi.

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Vision tulee tarjota korkeakouluille vahva taloudellinen ja toiminnallinen pohja. Tämä ei näy Kohti kasvua -kohdassa riittävästi. Sekä tekstiä ja otsikointia on täydennettävä. Täydentäisimme otsikointia vahvistuu-sanalla seuraavasti: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus vahvistuu ja monipuolistuu. Perustelemme tätä näkökulmaa kahdella seikalla. Visiossa on asetettu 60 prosentin tavoite nuorten korkeakoulutettujen osuudeksi ikäluokasta sekä TK-rahoituslain mukaisten toimien jatkuminen kohti vuotta 2040. Molemmat näistä edellyttävät korkeakoulutuksen julkisten resurssien vahvistamista. Koulutustason nosto edellyttää nähdäksemme pitkän aikavälin suunnitelmaa, jolla kasvatetaan myös resursseja vastaamaan uusia aloituspaikkoja. Tämä ei näy riittävästi vision kirjauksissa ja näemme, että tältä osin tekstiä on myös vahvennettava.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Olemme esittäneet velkajarrun oheen parlamentaarista kasvutakuuryhmää pohtimaan, miten vaikeinakin aikoina huolehditaan koulutusjärjestelmämme resursseista ja lasten ja nuorten kasvusta, jotta myös talouskasvu on mahdollista. Esimerkiksi kuntien valtiosuusjärjestelmä on murroksessa ikäluokkien pienenemisen takia. Väestökehityksen vaikutuksia pohtinut työryhmä esitti, ettei ikäluokkien pieneminen ei suoraan tarkoittaisi resurssien vähenemistä samassa suhteessa. OAJ on puhunut samasta asiasta; pidetään lapsimäärän vähenemisestä huolimatta resurssit koulutusjärjestelmän hyödynnettävissä. Inhimillinen pääoma on merkittävin talouskasvua selittävä tekijä ja vaikka taloustilanne haastaa, emme voi säästää itseämme hengiltä.

Näemme, että korkeakoulujen rahoituksen on oltava vakaata ja ennustettavaa. Perusrahoitusta tulee vahvistaa ja rahoitusohjausta selkiyttää. Vakaa ja ennustettava rahoitus on laadukkaan koulutuksen edellytys. Mitä enemmän opettavan henkilöstön työaikaa kuluu erinäisten rahoitusten hakemiseen tai hallinnolliseen, sen vähemmän opiskelijat saavat henkilökohtaista opetusta ja ohjausta. Tämä näkyy väistämättä koulutuksen laadussa ja valmistuvien osaamisessa. Siksi voimakas ulkopuolisen rahoituksen lisääminen ja rahoitusohjauksen liika tuloksellisuus heikentävät koulutuksen laatua.

Seuraavan rahoitusmalliuudistuksen yhteydessä onkin tehtävä rahoitusohjauksen vaikutusten arviointi ja täsmennettävä sen suhde institutionaaliseen autonomiaan. Tarkastelussa tulisi käsitellä rahoitusmallien vaikutuksia, roolia ja merkitystä kriittisesti ja selvitetään mallin toimivuutta etenkin laadun, koulutuksen ja tutkimuksen yhteyden sekä tieteenvapauden periaatteiden edistämisessä.

Kehitetään korkeakoulujen rahoitusmalleja siten, että vahvistetaan korkeakoulujen kehittämisen painopistettä tiedolla johtamiseen ja sopimusneuvotteluihin. Tehdään rahoitusmalleista pitkäjänteisiä, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen profiileja, autonomiaa ja toiminnan laatua tukevia:

- Pienennetään rahoitusmallien tulos- ja tehokkuusmittareita.

- Tasapainotetaan erityisesti yliopiston rahoitusmallissa tutkimuksen ja koulutuksen epäsuhtaa rahoituksen suuntaamisessa.

-Vahvistetaan keinoja tehdä yhteistyötä korkeakoulujen välillä sekä yritysten, kolmannen sektorin, julkisen sektorin, toisen asteen oppilaitosten ja jatkuvan oppimisen eri toimijoiden kanssa.

Toimenpiteisiin tulee kirjata se, että T&K-panostuksia kohdennetaan entistä enemmän korkeakoulujen perusrahoitukseen. Yliopistojen osalta tämä turvaa tieteellisen toiminnan laaja-alaisuuden ja ammattikorkeakouluille mahdollisuuden toteuttaa lakisääteistä tehtäväänsä soveltavan tutkimuksen sektorilla.

Arvioidaan TKI-yhteistyön vaikuttavuutta ja päivitetään työkaluja koko korkeakoulukentän ja yrityssektorin yhteisen TKI-toiminnan tarpeisiin. Vahvistetaan ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen TKI-rahoitusta Business Finlandin alaisuudessa.

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuosituksen kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituskokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Henkilöstö ja sen rooli näkyy osittain eri kohdissa visiota. Näemme, että visiota ja toimenpiteitä tulee täydentää henkilöstön osalta ja huomioida hyvinvoivat korkeakouluyhteisöt. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen laadun vahvistaminen lähtee osaavasta ja hyvinvoivasta henkilöstöstä. Korkeakoulut ovat työpaikkoja ja tämä rooli jää kokonaan visiosta huomioitta. Edellisessä visiotyössä henkilöstön asema oli selkeämmin huomioitu ja vähintään vastaavaan pitäisi pyrkiä myös tässä visiossa.

Korkeakoulujen on pystyttävä houkuttelemaan parhaat osaajat opetus- ja tutkimustehtäviin. Korkeakoulujen tulee jatkossakin olla veto- ja pitovoimaisia työpaikkoja, joissa henkilöstö työskentelee pääosin vakituisissa työsuhteissa ja voi työssään hyvin. Henkilöstön työhyvinvoinnista huolehditaan. Työtä suunnitellaan pitkäjänteisesti ja siihen on varattu riittävä aikaresurssi. Korkeakouluja johdetaan ammattimaisesti ja luottamusta vahvistaen. Henkilöstöllä ja opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa korkeakouluissa tehtäviin päätöksiin ja rakenteisiin. Tarvittaessa vahvistetaan lainsäädännöllisin keinoin henkilöstön asemaa ja vaikuttamismahdollisuuksista päätöksenteossa.

Jatkossa on entistä tärkeämpää, että opetus- ja tutkimushenkilöstön pystyy keskittymään entistä enemmän opetus- ja tutkimustehtäviin kasvavien hallinnollisten tehtävien sijasta. On tärkeää varmistaa, että korkeakouluissa on riittävät hallinto- ja tukipalvelut opetuksen ja tutkimuksen vahvistamiseksi.

Vision ja toimenpiteiden osalta tekstiä täytyy muutamilta osin tarkentaa saavutettavuuden ja ymmärrettävyyden näkökulmasta. Osassa visiota ja toimenpiteitä puhutaan esimerkiksi uudistamisesta, mutta tekstissä ei kuitenkaan mainita tai avata tarkemmin, mihin suuntaan uudistetaan tai kehitetään. Esimerkkinä: korkeakoulukeksintölain uudistaminen, jatkuvan rahoituksen uudistaminen, korkeakoulujen valtionrahoituksen uudistaminen, korkeakoulujärjestelmä uudistuu rohkeasti. Lisäksi on tarvetta täsmentää mitä joustavalla tutkintojärjestelmällä tarkoitetaan.

Vision kaikkien uudistustarpeiden ja toimenpiteiden tulisi pohjata tutkittuun tietoon. Esimerkkeinä rahoitusohjaus ja korkeakoulujen rakenteellinen kehittäminen.

Vision työskentelyn yhteydessä järjestettiin kolme avointa kyselyä liittyen vision tavoitteisiin ja toimenpiteisiin, joihin korkeakoulu yhteisö, johto ja sidosryhmät pystyivät vastaamaan. Kyselyjen tulokset ovat Fountain Parkin toimesta analysoitu ja tulokset ovat julkisesti nähtävissä. Kun tarkastelee kyselyistä nousevia kärkivastauksia, on kysyttävä, miten ne on huomioitu visiossa ja toimenpiteissä koskien esimerkiksi perusrahoituksen vahvistamista ja ennakoitavuutta tai korkeakoulujärjestelmän toimivuutta. Nimittäin ensimmäisessä kyselyssä kartoitettiin tulevaisuuden näkymiä ja vastaajat saivat arvioida tärkeimmiksi katsomiaan tulevaisuuden asioita. Kärkeen oli nostettu sekä yliopistolaisten, henkilöstön ja johdon sekä eri alueilta vastaajien osalta sama asia: "perusrahoituksen turvaaminen, valtion sitoutuminen rahoituksen pitkäjänteisyyteen ja ennakoitavuuteen". Tämä asia ei kuitenkaan näkemyksemme mukaan näy visiossa riittävällä painolla. Perusrahoituksen merkitystä osaajatarpeen kasvattamisessa ei pidä väheksyä. Koulutukseen keskittymisen ja koulutuksen laatua parhaiten vahvistaa riittävä perusrahoitus, sillä yksityinen rahoitus kohdistuu pääosin tutkimukseen ja kehittämistoimintaan. Taustamuistioon on kirjattu varaus velkajarrusta ja sen vaikutuksista sekä huoli korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoituksen kasvattamisen mahdollisuudesta. Suomi tarvitsee myös kasvua, ja on tärkeää huomioida korkeakoulujen tuottaman osaamisen ja tutkimuksen vaikutukset inhimillisen kasvuun. Velkasuhde ei taitu yksin säästämällä.

Toisessa kyselyssä puolestaan kartoitettiin vision tavoitteita ja myös tässä riittävä resursointi nousi yhdeksi päätulokseksi: "Korkeakoulutuksen ja tutkitun tiedon asemaa yhteiskunnassa nostetaan riittävillä resursseilla, koulutuksen saavutettavuudella ja yhdenvertaisuudella sekä tutkitun tiedon perusteellisella hyödyntämisellä". Päätulokseksi nousi myös se, että enemmistö osallistujista "ei kannata yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rakenteiden ja toimintojen yhtenäistämistä eikä myöskään määrän lisäämistä". Perusteluina nähdään esimerkiksi se, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen erilaisia tärkeitä yhteiskunnallisia tehtäviä ei pidä sekoittaa. Vastaajat myös

näkevät, että koulutuksen diversiteetti on tärkeää myös jatkossa niin yhteiskunnan kuin opiskelijankin kannalta. Vastaajat painottavat myös, että järjestelmän ja koulutusorganisaatioiden omaleimaisuus on muuten vaarassa kadota.

Näemme, että kyselyjen havaintoja tulee nykyistä paremmin huomioida visiotyössä, jotta prosessi on aidosti yhteisöllinen.

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

-

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

Nostamme lausunnossamme esiin kolme eniten kysymyksiä herättävää ja edelleen yhteistä keskustelua ja konkretiaa vaativaa kokonaisuutta, jotka ovat

1. Koulutustason nosto ja sen resursointi:

-Tarvitaan ”kasvutakuu” koko koulutusjärjestelmän osalta. Miten saamme sekä koulutus- että osaamistason noston toteutettua, tarvitaan aitoa parlamentaarista sitoutumista esimerkiksi siihen, että ikäluokkien pieneneminen ei automaattisesti vähennä koulutukseen käytettyä rahoitusta

- Tarvitaan myös selkeämpi näkemys ja laskelmat siitä, millä tavoin koulutustason nostoon on mahdollista vaikuttaa läpäisyä parantamalla ja kuinka paljon tarvitaan lisää aloituspaikkoja. Tässä tarvitaan myös alueellinen visio. Olemme mitä vahvemmin sen kysymyksen äärellä, kuinka paljon valtio osallistuu aluepolitiikkaan ja korkeakoulujen sijoittuminen on tätä mitä suurimmin.

- Teknologinen kehitys on niin huimaa, että myös keskustelu ennakoinnista ja koulutustarpeesta tulisi käynnistää pikimmiten. Korkea osaaminen, kriittinen ajattelu ja mahdollisuudet osaamisen päivittämiseen ja uuden oppimiseen ovat ensiarvoisen tärkeitä, kun varsinkin nuorten ikäluokkien työllistymisen esteeksi on tullut myös erinäisten työtehtävien voimakas automatisaatio ja tekoälyn hyödyntäminen. Onko vastaus laajemmissa tutkinto-ohjelmissa, onko relevanttia keskustella eri aloista, mikä on tekoälyn vaikutus tieteen metodologiaan ja prosesseihin?

2. Rahoitusohjaus

- OAJ on jo viime kierroksella, kun rahoitusmalleja uudistettiin, tuonut esiin näkemyksensä näin voimallisesti tulosohjattujen rahoitusmallien haasteista. Nähdäksemme tämän kaltaiset mallit korkeakoulujen rahoituksen ohjaamisessa eivät palvele yhteiskuntaa ja korkeakouluja.

- Esitämme siirtymistä vapaampaan rahoitusmalliin, joka jättää aidon tilan ja mahdollisuuden erikoistumiseen, omien vahvuuksien ennakkoluulottomaan hyödyntämiseen ja perustehtävään keskittymiseen. Näemme että nykyinen täysin tulosohjattu malli ajaa korkeakoulut kilpailemaan keskenään ja ohjaa korkeakouluja tekemään samoja asioita erottautumisen ja profiloitumisen sijaan.

3. Korkeakoulurakenne

- OAJ on seurannut erittäin huolestuneena tendenssiä, jossa yliopistot ostavat ammattikorkeakoulujen osake-enemmistöjä saaden näin ollen liian suuren vallan ammattikorkeakoulujen sisäisiin asioihin. Tämä kehitys on merkittävä uhka koko ammattikorkeakoulujärjestelmälle ja itsenäisille ammattikorkeakouluille. Pidämme kehitystä osoituksena siitä, että avointa ja toisia kunnioittavaa dialogia yhteiskuntamme osaamistarpeista ja niihin liittyvistä rakenteista ei ole käyty ennen korkeakouluvision valmistelua eikä myöskään nykyisen vision valmistelun aikana. Näemme täysin kestävämmän sen, että OKM ei omalla ohjauksellaan puutu kehitykseen, jossa on lainvastaisuuden piirteitä (onko yliopistolain mukainen tehtävä omistaa ammattikorkeakoulu).

- Nähdäksemme visiossa esitetyt toimenpiteet suosivat hyvin voimakkaasti ns. konsernirakennetta ja eivät tunnista tarpeeksi yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen erillisiä tehtäviä ja potentiaalia. Tämä näkyy paperissa kautta linjan.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Katariina Murto

puheenjohtaja

Hanna Tanskanen

johtava erityisasiantuntija

Niina Jurva

koulutuspolitiikan päällikkö

9. Muut kommentit

-

Tanskanen Hanna
Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry